

P É N T E K I M R E

Az emlékezés zsolozsmái

H. HADABÁS ILDIKÓ: R Ö G H Ö Z K Ö T Ö T T E N

A kortárs irodalomban kevés álneves szerzőt találunk. A régi időkben ez nem volt ritkaság. Elég megnézni a Magyar írói álnév lexikont. Akkortájt egy-egy ilyen publikáció akár életeket menthetett. Manapság ennek merőben személyes, sőt esztétikai okai lehetnek. Persze ismerjük Nat Roidot, Jack Cole-t, Csokonai Lilit, vagy Szív Ernőt. A méltatandó költő is álnevet választott magának, de szándékát meg lehet érteni: számos tanulmányt, irodalomtörténeti művet írt, és meg akarta különböztetni magát a tudósi munkák szerzőjétől. Tiszteletben tartva döntését nem követünk el indiszkréciót valódi neve elárulásával. Mindesetre a Röghöz kötötten a harmadik verskötete, a Kálvária kövek (2004) és a Kinn a bárány, benn a farkas...? után. Talán az is mond valamit, hogy a legutóbbi szülővárosa adta ki, nagyon szép illusztrációkkal.

Csendes, halk szavú líra ez, melyben a gyerekkor, de általában a múltidézés központi szerepet kap, képes több nemzedéknyi generáció kézfogását érzékeltetni. A hangok pedig ott zúgnak verseiben, a Pannonföld és Dunántúl égboltja alatt. Női mivoltát sem tagadja meg, kivételes érzékenysége és édesanyjához való ragaszkodása egyik meghatározó eleme költészetének.

Amikor verseit olvasom, eszembe jut egy szó: regionalizmus. A szoros, szenvedélyes kötődés a szülőföldhöz, annak megannyi apró jellegzetességéhez. Vannak kortárs példák, mint pl. Serfőző Simon ragaszkodása a tanyavilághoz, Finta Évái Tokaj környékéhez, vagy Kerék Imrée Sopron „húséges” városához.

H. Hadabás Ildikó is számos versében élteti a táj – számára különleges – hangulatát, élményeit, városa memóriájába égett történéseit, régi, holt alakjait. Kis és nagy emberek emlékét.

Az Óbbhh...! egy párhuzam pillanatát villantja fel, az otthoni kertek „fanyar avarú vad mákonyáét” és Bajza utca jázmin bokrainak illatorgiáját, ahogy írja: „oda-cövekeltek a pillanathoz” ezek a meglepő egyezések, felidézve a hajdani gyerekkor tovatűnt világát. *Az Áhítatban* az örök tavasz jelenik meg, melyben a hajdani szerelem képei derengenek elő: „Szemed tükrében, / lelked tükrében / lassan szavakká / formálódnak, / kezdet kulcsolásba / melegítik, / tánccá pördítik / az Életet, / s lassan a Halált is...”

Ezek a különleges pillanatok átjárják a gyermeki idő misztériumát, melyben az ég hinti gyöngyeit – ahogy az *Éjszakai átváltozások* soraiban olvasható –, a tölgyfa és a hársfa rezdülését hallani, s a titkos érkezők léptei alatt nem hajolt meg a fű, s szentjános bogarak világítottak, hogy „el ne tévesszék a várost.” „Lombosodnak az arcok” – a kísértetek bejárják útjukat, és látni lehet őket, a „ragyogással kinyitó szerttet elégető tűzében”. „az ősök fénykép-galériájának neszezése” megnyitja a titkok

bejáratát, Philemon szölongatja Baucist „a kétezer év óta változatlan időben”. Ebben a kétezer évben sajdul meg a fájdalom: az I. világháborús bakákért. (*Érted is szól*). A vers kegyetlen látélet a véres harcok katonáinak öldöklő küzdelméről, az olaszországi pasubiói hegyek magyar áldozatainak nyughelyéről a „hegyek poklának fénytelen mélyében”. A költemény egy gyermekmondóka szavaira épül, mely öt tételben idézi fel a kíméletlen harcokat, az ennek nyomán kihunyt életek sírjait. S az utolsó sor felteszik a kérdést, amelyre válasz már aligha érkezik: „Miért? Kíért? MIÉRT?” A tájversek ismét visszatérnek a szülőföldre, a ragaszkodás változatos díszleteihez, mint pl. a *Megmaradás*: „a magány, szavakkal megkérlelt lassú kinyílása” ... Ez vezet el a verssorokban őrzött, részleteikben élő emléknymokig. Mindez együtt, a régi idők ó ragyogása, amely a sejtekben raktározódott el – „csak az a lélekben felsejlő, / soha ki nem mondható, / egyetlen hazába / kapaszkodó / itt élned, halmód kell parancsa”. S ez jelenti egyben a folytonosságot, a szerető öleléseket, melyek elkísérnek a csendes, a megmaradás jelképeit felmutató temetőig. A „csak az”...a „csak így” ...a „csak itt” zárhatja le az ide tartozás vallomását. Hadabás Ildikó néha a költőtársakhoz fordul egy kis erőgyűjtésért, mint ezt teszi a *Visszabajlások Weöres Sándorhoz* című versében. A több ciklusból álló vers az elhaltak siráma a múltból, a megszakadó „kuli” panasza: „Ha kuli meghal, / ki szereti a földet? / Ki éneklí tovább / a bakonybéli malmot járató ősök énekét?”

A költő tudja, a „lélegző tájban örökkévalóság / szőlősorban ballagó jövő” a harangszóban megbújó századok érdeme. Az a bizonyos „Pannontáji béke” elődeink öröksége: „a látóhatár kontúrjai itt hagyott jelek/ kitárt kezű ölelés minden pillanat. „Ennek a „kitárt kezű ölelésnek” képviselője a költő, aki magában összegyűjti az ősök hagyatékát, hogy az összekötő kapcsokat felszínre hozza. Ám a kontraszt sem hiányzik: az öregotthonok idős lakóinak szenvedése, halál előtti kínjai megdöbbentő mementó, s a vers végi megjegyzés sem sugall feloldozást: „Csak tudták volna időben, / két fájdalom között zakatolja az agy, / hogy ennyire szép az élet.”

A záró ciklus könnyedebb hangja (*Tündérszerelem*) az „árnya-bánja” birodalomba vezet, amelybe elbújik a királylány, a szerelem és a felszabadultság szinte bohózatos kavalkádja, életvidám perdületek tánca. Ez a népdalszerű forma Hadabás Ildikó nagy erénye, mely korábbi verseiben előfordul, azaz a népi lírai formaeszközeinek használata. A „kivirágzott bálteremben” a szerelem, a fiatalság tartja tomboló ünnepét.

Ennek az értékörző lírai gondolkodásnak egyik csúcspontja a *Mindenhol csak feléd nézek* című költemény. Egy összegző, sőt, létösszegző látomás az egykori városról, a szülőhelyről.

„Csupa harangzúgás a városom” – kezdődik a vers, az ismert, többször is alkalmazott felütéssel. „és a nagy kerek égbolt megnyitja tükrét a látásra”. A kisharangok tánca a várost pezsdíti fel, a nagyharangok a város környéki falvakban hallatják mély hangjukat. „Régi harangöntők énekét hallgatja minden”.

„Dajkált, ringatott egykor városom, s a félelem is.”

Az orosz megszállás, jelenlét beleívódott az idegekbe, „a cirill betűk vörös csillagokká váltak” – írja le a kisleány korabeli élményeket, hogy „mennyire sok a tilos er-

refelé”, az orosz laktanyák végtelen kerítése előtt. A halottak őrizték a rendet, s a tanuk élete, hogy „a török, német, orosz ránk ülő századaiban „csak ideiglenes váz az idők hatalma. A legfontosabb: „lélek belül szabad maradt.”

A ragaszkodás, a megőrzött hit varázsolja elő az ilyen mondatokat: „Minden talpalatnyi boldogságot megőrzött a szívem”.

De még nincs vége, még nem nyugodhat el a vallomástevő, a „soha meg nem ismételt öröm, a harangok felelgetése, a fejfákon megőrzött nevek” el nem téphető kötelékkel fűzik a szülői helyhez.

És egy nehezen felejthető mondat: „Én ezt a szülőföldet soha el nem felejttem, platánfa-gyökereimet / mélyre fúrom, leveleimet tele írom az életemmel...”

S itt figyel a Jézus nyomába siető Boldogasszony Anyánk, mert az összekötő érzelem az ő szeretete, ahogyan csak ő tudott szeretni „a farkasfoggal átharapott időkben”.

H. Hadabás Ildikó megtalálja a jelen szavait is. Az *Őszi ölelésben* – melyet Ambrus Lajosnak ajánlott – a szövész-író erőfeszítéseit veszi számba, amellyel e táj otthonosságát, szőlőkultúráját műveli tovább az ősök törvényei szerint. Igen, ő a gazda, akinek „dolgos kezében üres kancsó”. És megleli a kettős mesterség találó megjelenítését is: „Egyházashetyén daktilusban / diók koppantják régi őszök / Hazát kesergő énekét.”

A *Felismerés* az isteni elrendelés útját fürkészi: „az idő falára írt életünk / tengernyi sorsát az Isten / szeretőn elolvassa..., és új és új életenergiát ölt kelyheinkbe. S az imák szétfeszítik „szorongás rácsainkat”. Hadabás Ildikó el tud szakadni a földi kapcsolatoktól, és néha meghallja „öreg sámán” szinkópás dallamait, ahogy a *Záporban* olvashatjuk, és ebben a vad táncban és zenében önmagára talál. S persze, lehet Godot-ra várni, mert „Beteg a szó s az ember is.” A katedrálisok csendjét ellopta a civilizációs zaj, és a költő kétségbeesetten kérdi, Nagy László szavaira utalva: „Hol van a csend? Az odaát?” A *Fiatal fényeim* is Nagy László alakját idézi meg, a korai, mitikus találkozás, a Veres Pálné utcában történt, írja: „ahogy mellettem elhaladt / minden versora kivirágzott.” Kapunk néhány népdal-ihletű verset, mint az *Éjszakai legényes*, a *Karikázós*, vagy a *Csempezkopácsi pipitérek*. Az utóbbi a hit megtartó erejét mutatja fel, melyet az öregek képesek produkálni templomukban. Az emlékező én sajdul meg a *Visszafordulás* soraiban: a könyörület szavait imává morzsolja a temetői megrendülés. Ez utóbbi versek a hétköznapi passiójárás útját követik, amelyek az öreg, hontalan csavargónak is dobnak egy koszorút.

Hadabás Ildikó a női alkotók közé tartozva kivételes érzékenység jellemzi, a születés és halál élményének közvetlen átélése, a ragaszkodás az anyához, a szenvedések feloldódása a Boldogságos Szűzhöz való fohászkodásban.

Az érzékenység szép példája a *Strock-stációk* című, hosszabb poémája. A kilenc szakaszból álló költemény anyja betegségének szerkeszt egy fájdalom-dossziét.

A vers kezdete fohászkodás – „hadd sóhajtsam magam kezédbe” –, a végső pillanatok idézése, amely már az anyát a világ Fényességébe ragadta. És a veszett strock-ütemek megbénították a beszédet, de az anya nem adta meg magát: énekelt a halál ellen, amikor „másodszor is/ leperdültél a földre”. És birkózás a másik szenvedésével, ennek stációi jelennek meg, félelmetes erővel, aprólékos jelenetekkel. Ezt a halál közeli

állapotot át kell élni, amikor a szavak is eltorzulnak, csak az érintések kommunikálnak. Csak ebből a mélységből szakad fel a jajongás: „csak az a jaj, de széles, jaj, de hosszú / az az út valahogy mégse volna, /valahogy mégse fájna Anyám / súlya nincs lépteivel!”

S hiába, nincs menekvés: a „Halál útja, jaj, de kemény”, és át kell kelni a Hádész folyam habjain, ahonnan már nincs visszatérés, és a záró strófa próbálja összegezni ezt a folyamatot: „Beleestél az időbe, / arcod égi fények mossák, / én tudom csak, hogy ki voltál, / Édesanyám, néma oltár!”

Am ez a stáció nem ér véget ezzel a megrendítő verssel, a *Felsejlések*, a *Síratóének anyjának*, *Ilonának halálára* valóságos lírai szertartással vesz búcsút a maga Nagy Halottjától. A pillanat, amikor „közösen meghallottuk a fogyó idő sercegését”, már hiába az utolsó tánc még élő kezével, a krematórium elvégzi kíméletlen munkáját. S már nem lehet, csak elengedő szavakat elmormolni: „Nyitva a börtönöd, ím, csillagos égbe repülsz, / Ég veled Édesanyám...!”

És már csak a vigasz, az elcsendesülés lelkiállapota segít: „Csupasz lélekkel itt maradtam.” Az időbe vert ember „örök fájása” nem csillapul, s a kérdés marad csak: „ugye, ha élnél, megkeresnél?” (*Időbe verten*) A festőművész utolsó napja is elmúlás körül játszódik, halálának bemutatásával: „A festmények lélegzései egyre halkabbá váltak. / A színek eltűntek a palettáról.”

A *Töprengés* a szavak mélyére süllyedt lelki tartalmakat nyomozza, a köznapi tartás pillanatait, amikor a kis öregek: „akik soha nem mondták, hogy mi a haza, / de megrendülten felálltak a déli / harangzó imáikor”. Itt már az emlékezet etikája az, ami a szerző vallomását, emberi tartását emeli a tisztesség magasába: „nekem minden múlt / exponálta kép / egyre tisztul és élesül, mikor / emlékezem, emlékezem.”

A *Gerinc-vigyázásban* ezt a nem múltó, nem csillapuló örködés igényt idézi, azt az éberséget, ami legbensőbb énünkben él: „a GONOSZ valamit akar tőlünk”. Ez a visszatérő, gyermeki öntudat sugallja, hozza felszínre az egyszer meghallott, megtanult parancsokat: „Anyám parancsát, / az aradi vértanúk parancsát, / a haza parancsát... /és szeresd ezt a kis földet, / még akkor is, / ha Te fizetsz meg érte”.

H. Hadabás Ildikó képes látványos nagy szavak, dörgő hitvallások nélkül elkötelezni magát a múltból tanult hitvallások mellett, amelyekben mélyen és megszakítatlanul él magyarságunk szeretete és megbecsülése. Megtanít bennünket (újra) arra, hogy mit jelent a szülőföld, mit a hazai tájból kiszakadó harangzúgás, mit a szülői szeretet, mire figyelmeztet öregjeink elmúlása és poruk elkeveredése a hazai földbe. Tanúságot tesz mindarról, ami „röghöz kötöten” ide láncol bennünket, a múlandóság törvényei középette is.

Pápa, Jókai Mór Városi Könyvtár, 2018

